

**SANOAT KORHONALARIDA INNOVATION RIVOJLANISH
SIFATI VA FUNKSIONAL VAZIFALARI**

A.A Qodirov - i.f.f.d., dotsent

E-mail: azizqodir@mail.ru

Jo`raqulov Bobirmirzo Nozirovich - magistr

Annotatsiya

Maqolada Sanoat korxonalarida innovation rivojlanish sifati va funksional vazifalari mohiyati va joylashuvi ta'rifi umumiy doirasida innovatsion va investitsiya strategiyasi korporativ strategiya, shakllantirish va amalga oshirish uni amalga oshirish uchun umuman zarur bo'lgan siyosiy qarorlar Iqtisodiyot darajalari muvaffaqiyatga erishishning kaliti bo'lishi mumkin uzoq muddatli istiqbolda tadbirkorlik sub'ektlarini rivojlantirish to'g'risida yoritilgan.

Kalit so'zlar: Sanoat / korxonalar / innovatsiya / qo'shilgan qiymat / diversifikatsiya / omil / moliyaviy-iqtisodiy resurslar

Bundan tashqari, tushunchalar zanjiridagi mantiqiy bo'g'indir Aniqlangan: texnologik rejim - innovatsion sikl - innovatsion jarayon. To'liq tabiati bilan belgilanadi innovatsiya usullarini o'rganishning umumiy printsiplari; tsikllar va jarayonlar. Texnologik rejim - bular to'plami ma'lum bir ishlab chiqarishga xos bo'lgan texnologiyalar iivojlanish darajasi¹. Va innovatsion tsikl - bu to'plama tomonidan birlashtirilgan innovatsiyalar (mahsulot va texnologiyalar). rivojlanishning yagona ilmiy, texnologik to'liqini innovatsiyalar va modifikatsiyalar. Maxsus innovatsiya jarayon yangi texnologiyani joriy etish yoki o'girib a axloqiy jihatdan yangi mahsulot (tashkiliy va marketing innovatsiyalar ikkinchi marta) jahonning bir qismidir innovatsion tsikl, bu esa o'z navbatida tomonidan shartlanadi doirasidagi dolzarb ilmiy-texnik sohalar texnologik rejim. Funksional komponentlarni ta'kidlash kerak ugungi kunda belgilangan innovatsion jarayon fan uning bosqichlari, bosqichlari sifatida.

Innovatsion jarayonning ob'ektiv komponenti iqtisodiyot sifatida ifodalangan "o'zaro ta'sir" ni belgilaydi va boshqaruv tizimi. Sanoatda innovatsion jarayonlarning vazifalari - tizim komponentlari doirasida iqtisodiyot va menejment operatsion jarayonlar - tizimning o'zaro ta'siri komponentlar mohiyati innovatsion jarayon tuzilmasini va uni belgilaydi tadqiqot ob'ekti sifatida komponentlar (jarayon bosqichlari, vazifalari, iqtisodiyoti va boshqaruv tizimi; mavzular jarayon ishtirokchilari).

Innovatsiyalar sanoatda rivojlanishi asosiy e'tiborni tarkibiy o'zgartirish jarayonida turli xil rivojlanish muammolarini yaratish va hal qilishda innovatsiyalar va

¹ <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1088498/FULLTEXT01.pdf>

texnologik o'zgarishlarning roliga qaratadi. Garchi "rivojlanish" odatda ijtimoiy inklyuziya va atrof-muhitning barqarorligi bilan transformatsion tarkibiy o'zgarishlarni o'z ichiga olgan ko'p o'lchovli hodisa sifatida ta'riflangan bo'lsa-da, u mikro (ya'ni inson yoki tashkilot rivojlanishi) dan mezo (texnologik yoki tarmoq rivojlanishi)gacha bo'lgan va yakuniy tahlil darajalarini birlashtiradi. mezo (texnologik yoki tarmoq rivojlanishi) bilan. makroiqtisodiyotga (milliy tizimlar va jahon iqtisodiyotining rivojlanishi). U innovatsiyalarni rivojlanish traektoriyasini harakatga keltiruvchi va boshqaradigan asosiy vosita deb biladi. Shunday qilib, u kesishmaga e'tibor qaratish uchun innovatsion tadqiqotlar va rivojlanish tadqiqotlarining ikkita sohasini birlashtiradi.

O'tgan o'n yilliklar davomida sezilarli o'zgarishlar yuz berdi ham oddiy odamlar hayotida, ham bir tomondan, maxsus kasbiy faoliyat sohasi qo'l, ilmiy va texnologik natijasi edi taraqqiyot va boshqa tomondan, a natijasi edi raqobatni sezilarli darajada kuchaytirdi. Sanoat iqtisodiy rivojlanish bosqichi korxonalariga imkon berdi natijasida raqobatdosh ustunliklarga erishadi kapitalning kontsentratsiyasi, rivojlanishi integratsiya jarayonlari va o'z hukmronligi kuchaydi qo'shilish va sotib olish orqali bozorlar. Innovatsion bilimlar iqtisodiyoti kontseptsiyasi konteksti, innovatsion iqtisodiyot, yangi texnologik imkoniyatlar va biznes yuritishning nostandart shakllariga asoslanadi kompaniya rahbariyatining oldindan ko'ra bilish qobiliyati texnologiya va texnologiyadagi mumkin bo'lgan o'zgarishlarning mumkin bo'lgan va samarali sohalarini aniqlash qobiliyati innovatsiyalarni qo'llash, o'rtasida yangi ehtiyojlarni shakllantirish potentsial iste'molchilar, muhimroq bo'ladi.

Zamonaviy boshqaruv paradigmasi shundan kelib chiqadi talabni boshqarish zaruriyati va imkoniyati va yangi ehtiyojlarning shakllanishi, bu oxir-oqibat yuzaga keladi innovatsion faolligini oshirish uchun zarur shartdir korxonalar. Korxonalar boshqaruvi tobora kuchayib bormoqda innovatsiyalar o'zgarishi bilan uzoq muddatli yo'naltirilgan bo'ladi. Butun sanoat va texnologik asoslari biznes. Korxonalar boshqaruv vositalari o'ziga xos bo'lib, odatda ma'lum bir muammoga, ma'lum bir davrda, muayyan siyosiy-mafkuraviy tizimda va muayyan siyosat kontekstida (bu holda, innovatsion siyosat) tanlanadi, rejalashtiriladi va amalga oshiriladi. Ushbu vositalarning maqsadli tabiati ko'rib chiqilayotgan texnologiyaning o'ziga xos funktsiyasi haqida o'ylashga majbur qiladi. Biroq, muammolarni samarali hal qilish uchun biz bir vaqtning o'zida bir nechta siyosat vositalaridan foydalanishimiz kerak. Innovatsion siyosat kombinatsiyasi aniqlangan muammolarni hal qilish uchun bir nechta siyosat hukmronligi ostida turli xil siyosat vositalaridan foydalanishni anglatadi. Bundan tashqari, adabiyotdagi so'nggi muhokamalar, innovatsiyalarni rag'batlantirish uchun alohida vositalardan foydalanishdan ko'ra, siyosatlarning kombinatsiyasi ko'proq mos keladi degan xulosaga keldi².

² Шуббак, М. Технологическая система производства и инноваций: пример фотоэлектрических

Bugungi raqobat sharoitida korxonalar omon qolishni istasa, moslasha olishi va o'zgarishi juda muhim. Shunday qilib, innovatsiyalar keng qabul qilindi. Deyarli har bir sohada dominant kompaniyalar innovatsiyalar kiritish qobiliyatini namoyish etdilar. Iqtisodiyot tarixchilarining ta'kidlashicha, iqtisodiy o'sishning tezlashishi texnologik jarayonning natijasidir. Shunday qilib, innovatsiyalar o'sishning dvigatelidir. Deyarli barcha tashkilotlarda barqarorlikka bo'lgan ehtiyoj va ijodkorlikka bo'lgan ehtiyoj o'rtasida asosiy keskinlik mavjud. Kompaniyalarga kundalik vazifalarni samarali va tez bajarish uchun barqarorlik va tartib kerak. Bu bugungi kunda tashkilot raqobat qilishi uchun zarur. Ammo kelajakda raqobatbardosh bo'lish uchun kompaniyalar ham yangi g'oyalar va yangi mahsulotlarni ishlab chiqishlari kerak. Va shuning uchun g'oyalarni sinab ko'rish va rivojlantirish mumkin bo'lgan ijodiy muhit afzalroqdir. Kompaniyalar o'z mahsulotlarining aniq spetsifikatsiyalar bo'yicha ishlab chiqarilishini va o'z vaqtida, kundan-kunga yetkazib berilishini ta'minlashi kerak. Har qanday samarasizlik yoki zaiflikni bartaraf etish kerak, shunda firma xarajatlari raqobatchilarnikidan past bo'ladi. Shunday qilib, kompaniya raqobatbardoshligini saqlab qolish uchun xarajatlarni kamaytirishga e'tibor qaratishi muhimdir. Biroq, qanday qilib kompaniyalar bir tomondan raqobatbardoshlikni oshirish uchun xarajatlarni kamaytirishga va sustlikni kamaytirishga harakat qilishadi, keyin esa boshqa tomondan innovatsiyalarni susaytirishga harakat qilishadi? Kompaniya xarajatlarni kamaytirish va samaradorligini oshirish uchun doimiy bosim ostida bo'lishi kerak. Shu bilan birga, yangi mahsulotlarni ishlab chiqish va takomillashtirish imkoniyatlarini ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Garchi ishlab chiqarish va ilmiy-tadqiqot ishlarini ajratish bu erda yechim bo'lib tuyulsa-da, bu firma faoliyatida ko'plab yaxshilanishlar va yangiliklarga olib keladi. Yangi mahsulotni ishlab chiqarish uchun zarur operatsiyalardan ajratilgan holda yaratish mumkin emas.

Biznes innovatsion faoliyat quyidagi xususiyatlarga ega:

- ❖ Firmalar innovatsion faoliyatni o'zlarida amalga oshirishlari yoki mahsulot yoki xizmatlarni olishlari mumkin
- ❖ korxonalar raqobatchilarni va bozorni tahlil va kuzatuv davrida innovatsion faoliyat qoldirilishi yoki tark etilishi mumkin bir qancha sabablarga ko'ra.

Innovatsion faoliyatga ko'nikmaga, texnik-texnologik bilim yoki axborotni yaratishi mumkin kuzatish davrida yangilik kiritish. Bunga bilim ham kiradi asosiy

Firmalar o'zlarining innovatsion faoliyati natijalaridan, jumladan, innovatsiyalardan yangi foydalanishlari mumkin kuzatish davrida o'z manfaati uchun bilim va yangi ma'lumotlar. ular natijalarni o'zlari foydalanishlari uchun keyinroq muddatgacha saqlab qolishlari yoki o'tkazishlari mumkin. Boshqa tadqiqotlar ham innovatsiyalar uchun tashkiliy talablarni sanab o'tadi. Eng muhim o'nta xususiyat

keltirilgan:

- o'sish yo'nalishi
- Tashkiliy meros va innovatsion tajriba
- Hushyorlik va tashqi aloqalar
- texnologiyaga sodiqlik va tadqiqot va ishlanmalarning intensivligi.
- Tavakkal qilish
- tashkiliy tuzilma doirasida o'zaro funktsional hamkorlik va muvofiqlashtirish.
- Qabul qilish qobiliyati
- Ijodkorlik uchun joy
- innovatsion strategiya
- turli ko'nikmalarni muvofiqlashtirish

Bugungi kunda firmalar yuqori samaradorlik, sifat nazorati, mijozlarga javob berish darajasini saqlab qolishlari kerak va tezlik, lekin bu atributlarning to'liq to'plami ham barqaror raqobatbardoshlik uchun etarli emas afzallik. Yana bir qiyin talab - bu nafaqat mahsulotda, balki muvaffaqiyatli innovatsiya qilishdir

rivojlantirish, balki ishlab chiqarishda ham. An'anaga ko'ra, innovatsiya muvaffaqiyatli deb hisoblanadi. Mahsulotni ishlab chiqish va etarli sifatli innovatsion mahsulotlarni oqilona narxlarda etkazib berish narx raqobatbardoshlikni qo'lga kiritish va qo'llab-quvvatlashning asosiy vositasi sifatida qaraladi. Bunda kontekstda ishlab chiqarishni rivojlantirishning roli shunchaki ishlab chiqarish echimlarini taqdim etishdan iborat yangi mahsulotlarni ishlab chiqarish uchun zarur. Biroq, ishlab chiqarishni rivojlantirish (ba'zan "ishlab chiqarishni takomillashtirish" yoki "ishlab chiqarishda jarayon innovatsiyasi") ham o'z ichiga olishi mumkin joriy ishlab chiqarish jarayonlari yoki tizimlarini doimiy ravishda bosqichma-bosqich yoki tubdan takomillashtirish unumdorlik, xarajat, tezlik, sifat va/yoki moslashuvchanlik shartlari namoyon bo'ladi, ya'ni ishlab chiqarish hajmi va moliyaviy natijalarning yaxshilanishi kabi tadqiqotning natijalari korxonada innovatsion faoliyati darajasini aniqlash va amalga oshirishni amalga oshirishga imkon beruvchi va oqibatda sanoat korxonalarini innovatsion faoliyatini baholash usullarini takomillashtiruvchi kompleks ko'rsatkichlarni ishlab chiqishga sharoit yaratib beradi.

Bizning fikrimizcha, Innovatsiyalar ishlab chiqarishning texnik va tashkiliy darajasini oshirishni ta'minlaydi, bu esa o'z navbatida iqtisodiy resurslardan (mehnat, mehnat vositalari, mehnat obyektlari) foydalanish intensivligi ko'rsatkichlarining oshishida. Shuningdek, har bir hududda sanoat korxonalarini innovatsion asosda rivojlantirish orqali qo'shimcha qiymat yaratish mintaqa iqtisodiyotini rivojlantirishning lokomotivi bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Аакер Д.А. Стратегическое рыночные управление / Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2002.
2. Абдукаримов Б.Х. ва бошқалар. Корхона иқтисодиёти. Дарслик. – Т.: Фан ва технология, 2013.
3. Агафонов В.А. Стратегический менеджмент. Модели и процедуры: Монография / В.А. Агафонов. - М.: Инфра-М, 2019. - 350 с.
4. Аникин Б.А. Логистика производства: теория и практика: учебник и практикум для бакалавриата и магистратуры / В. А. Волочиенко, Р. В. Серышев ; отв. ред. Б. А. Аникин. - М.: Издательство Юрайт, 2019. - 454 с.
5. Ахунова Г.Н. Йўлдошев Н.К. Иқтисодиёт ва менежмент: Дарслик. – Т.: Iqtisod-Moliya, 2005. – 175 б.
6. Бараненко С.П. Стратегический менеджмент. / С.П. Бараненко. - М.: Центрполиграф, 2019. - 480 с.
7. Бекмуродов А.Ш., Янг Сон Бе. Стратегия развития текстильной 237 промышленности Узбекистана: Кластерный подход. Монография. – Т.: ТГЭУ, 2006. – 112 с.
8. Baxriddinova, O. D., & Avazovna, A. M. (2023). IMPROVING EFFICIENCY BASED ON THE COMPANY'S EMPLOYMENT INCENTIVES. *PEDAGOGS jurnali*, 34(1), 33-39.
9. Baxriddinova, O. D. (2023). TURIZM XIZMATLAR BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNING MONIYATI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 16(2), 158-163.